

Forældre- og ungeinddragende tiltag til forebyggelse af ungdomskriminalitet

Sammenfatning af KORA-rapport

Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden har ønsket at få viden om, hvordan unge og deres forældre kan inddrages mere i den kriminalitetsforebyggende indsats.

KORA har på denne baggrund kortlagt en række indsatser til forebyggelse af ungdomskriminalitet, hvor forældre og unge er medaktører i indsatsen. Målgruppen for indsatserne er unge i alderen 10-17 år, som udviser en kriminalitetstruende risikoadfærd.

Videnskortlægningen består af:

- 1.** Et litteraturstudie af forskning om inddragende indsatser, som viser en positiv effekt i forhold til kriminalitetstruede unge.
- 2.** En empirisk erfaringsopsamling af to lovende inddragende indsatser i Faaborg-Midtfyn Kommune og Furesø Kommune.

Hvilke typer af forældre- og ungeinddragende indsatser kan identificeres?

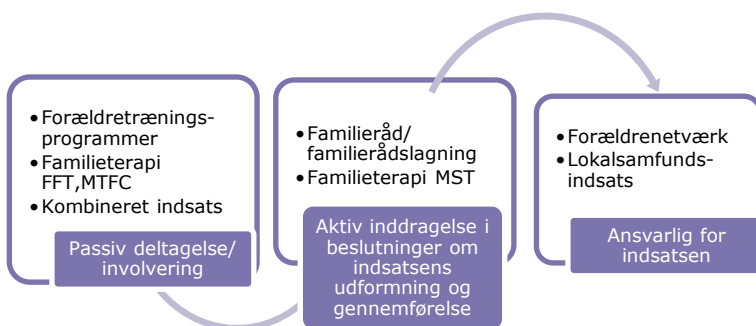
KORA har identificeret fem typer af inddragende indsatser med forebyggende effekt:

- 1.** Familieråd/familierådslagning
- 2.** Forældretræning
- 3.** Familieterapi
- 4.** Integrerede og kombinerede indsatser
- 5.** Lokalsamfundsindsatser

Indsatserne kan kategoriseres ud fra, i hvilken grad den unge og den unges familie inddrages i indsatsen:

- **Passiv deltagelse**, hvor familien deltager i indsatsen, men ikke har nogen indflydelse på udformningen af indsatsen.
- **Aktiv inddragelse**, hvor familien har indflydelse på udformningen af indsatsen med hensyn til, hvilke indsatser der skal iværksættes, og hvornår de skal iværksættes.
- **Ansvarlig for indsatsen**, hvor familien selv er ansvarlig for udformningen og gennemførelsen af indsatsen.

I figuren kan du se, i hvilken udstrækning forældre og unge bliver inddraget i de fem forskellige indsatser.

Effekten af de inddragende indsatser

KORAs undersøgelse viser, at de inddragende indsatser både styrker forælderrollen og skaber en ændring i de unges adfærd.

Det har positive effekter, når familien inddrages, fordi familien føler et stort ejerskab til og et ansvar for de løsninger, som de selv har været med til at udvikle og beslutte.

Styrken i **familierådslagningen** er, at det er familien selv, som

finder en løsning på den unges problemer. Det sker uden deltagelse fra deres eventuelle socialrådgiver eller andre fra de offentlige myndigheder. Der er altså tale om en høj grad af forældre- og ungeinddragelse med betragtelig rum for selvbestemmelse. Det betyder, at familien skal finde ressourcer i eget netværk. Dermed oplever de et større ejerskab til løsningerne, som derfor bliver lettere og hurtigere at implementere.

Effekten af indsatsen viser sig ved, at de unge, i det omfang der kunne være behov for anbringelse uden for hjemmet, i stedet anbringes hos slægtninge eller familiens øvrige netværk. Effekten viser sig også ved, at unge, der er anbragt uden for hjemmet, oftere hjemgives til forældrene.

I **forældretræningsprogrammerne** søges forældrene styrket i deres forældrerolle og i deres ansvar for såvel de unges adfærd, som for deres egen relation til de unge. Det sker fx gennem adfærdsregulerende programmer, hvor forældrene trænes i at styrke de unges positive adfærd og udøve sanktioner over for de unges negative adfærd.

Målet er at styrke forældrenes forudsætninger for at skabe en tydelig ramme for deres forventninger til deres barns adfærd. I forældretræningsprogrammerne deltager forældrene, men de involveres ikke i indsatsens udformning sådan som ved familierådslagning.

Der opnås en positiv effekt ved forældretræning, som kommer til udtryk i, at de unges adfærd ændres i den ønskede positive retning. Effekten af forældretræning styrkes desuden, når den anvendes i kombination med andre indsatser, som fx familieterapi.

Familieterapi er en form for behandlende indsats over for dysfunktionelle familier. Familier, som er præget af alvorlige sociale og personlige problemer, og omsorgssvigt over for deres børn. Børn og unge i disse familier udviser ofte en mere eller mindre alvorlig grad af antisocial kriminalitetstruet adfærd.

Målet er gennem familieterapi at ændre forældreadfærden og hjælpe familien med selv at løse deres problemer. Forældre og unge

inddrages i stort omfang i nogle former for familierterapi fx i Multisystemisk terapi (MST). I Multisystemisk terapi samarbejder terapeut og familie om at udarbejde behandlingsplan, og terapeuten beslutter sammen med familien, hvordan planen skal implementeres. Undersøgelser af MST har vist modsatrettede resultater, der kan således ikke dokumenteres en entydig positiv effekt af MST.

I andre terapiprogrammer er planen for interventionen programlagt på forhånd fx i Functional Family Terapi (FFT). FFT har til formål at påvirke familiens kommunikationsmønstre og forældrenes adfærd over for den unge, fx ved hjælp af adfærdsmodificerende teknikker og kommunikationsøvelser. Effekten af familierterapien kommer til udtryk ved en forbedret forældreadfærd, og ved at færre unge udviser alvorlig antisocial adfærd.

Kombination af forskellige indsatser er karakteriseret ved, at der sættes ind med forskellige typer af indsatser over for såvel børn som forældre i den enkelte familie eller over for flere familier.

Kombinationen af indsatser kan fx bestå i øvelser i klasseværelset med fokus på problemløsning og optræning af sociale færdigheder, i adfærdsregulerende øvelser på skolens legeplads og i samtaleforløb med forældrene alene. Kombinationen af indsatser kan fx også bestå i forældretræningsprogrammer, familierterapi, og misbrugsbehandling.

I indsatserne lægges der typisk vægt på at styrke forældrenes involvering ved gensidig kommunikation mellem de involverede aktører, herunder fx mellem forældre og lærere og mellem forældrene indbyrdes.

Lokalsamfundsindsatser er karakteriseret ved, at en række aktører i lokalsamfundet deltager i en fælles indsats. Det kan være nærpolti, kommune, skole, fritidsorganisationer, kirke og andre lokale aktører, som indgår i et samarbejde om at styrke lokalsamfundet og forebygge ungdomskriminalitet gennem hver deres indsats. De undersøgte studier viser, at lokalsamfundsindsatser kan være svære at implementere, og at implementeringsudfordringer kan betyde, at resultaterne af indsatsen er svære at dokumentere.

Eksempler på lovende inddragende indsatser i de danske kommuner

KORAs undersøgelse peger i retning af, at vejen til tidlig forebyggelse går igennem forældrene. Forældrene skal styrkes i deres forælderrolle på en måde, hvor de bliver bevidste om deres forældreansvar og tør påtage sig dette ansvar over for deres børn. Forældrene skal således betragtes som ressourcepersoner, og indsatserne skal være præget af et stærkt forældreinddragende element.

Der er især to lovende indsatser:

- Familierådslagning
- Forældrenetværksgrupper

De to indsatser har positive resultater, de er nemme at implementere, og de er ikke særlig ressourcekrævende rent økonomisk.

I Faaborg-Midtfyn Kommune består **familierådslagningen** af et møde, hvor alle relevante familiemedlemmer og først og fremmest den unge selv deltager.

Mødet foregår på neutral grund på en nedlagt skole eller lignende og kan vare lige fra en til seks timer. Omfanget af deltagere kan variere fra 6 op til 21 familiemedlemmer. Det er den unge selv, der beslutter, hvilke spørgsmål der skal besvares i familierådslagningen, og hvem der skal deltage.

Familierådslagningen gennemføres med hjælp fra en samordner, som blandt andet på forhånd kontakter dem, der skal deltage i familierådslagningen. Hverken samordner eller familiens socialrådgiver deltager i mødet men er til stede i et lokale ved siden af. De kan således indkaldes under familierådslagningen, hvis familien har brug for hjælp.

På familierådslagningen finder familien og dets netværk i fællesskab frem til svar på de spørgsmål, den unge ønskede besvaret.

Tre og seks måneder efter familierådslagningen bliver der gennemført møder, der følger op på, om de valgte løsninger blev gennemført, og om de virkede i forhold til problemerne omkring den unge.

Både forældre og unge er glade for disse elementer af familierådslagningen:

- De definerer selv, hvilke problemer, der skal findes løsninger på.
- De finder selv løsninger på problemerne sammen med deres netværk.
- De oplever et klart ejerskab til de løsninger, de har fundet frem til sammen med deres netværk.
- Det betyder, at den valgte løsning lettere implementeres i praksis.

I Furesø Kommune består **forældrenetværksgrupperne** af seks-otte forældre, som mødes over en periode på ca. et halvt år. Grupperne består af forældre, som har det fælles problem, at deres børn "hænger ud" sammen, at de er ude til sent på aftenen, og at de i større eller mindre grad pjækker fra skole.

Møderne ledes af en SSP-konsulent, som fungerer som proceskonsulent og facilitator. Møderne styres af forældrene selv. På møderne fortæller forældrene på skift om, hvad der optager dem her og nu, og de giver hinanden gode råd om, hvad de kan gøre i forhold til deres børns problemer. Forældrene bruger også hinanden til at finde fælles løsninger på de fælles problemer, som de har med deres børn.

Forældre og kommune oplever disse gevinster:

- Forældrene får kontakt til de andre forældre, som deres barn "hænger ud med"
- På denne basis etablerer forældrene en fælles kontrol og et fælles regelsæt for de unge
- Forældrerollen styrkes, hvilket gør forældrene i stand til at stille krav til deres barn i højere grad end tidligere
- Konfliktniveauet mellem barn og forældre reduceres
- De unge ændrer adfærd og ungegruppen, som "hænger ud" og har stort skolefravær, opløses langsomt.

Oversigt over de inddragende indsatser og deres effekt

Litteraturstudiet: Typer af indsatser og deres effekt

Familierådslagning

I denne indsatstype er fokus på familien og dens netværk. Målet er at understøtte forældre i at finde løsninger på barnets situation inden for barnets egen familie inkl. det udvidede familienetværk.

Litteraturstudiet viser, at indsatsen er lovende, og at der er dokumentation for, at brug af familierådslagning/familieråd øger sandsynligheden for anbringelser hos slægt, frem for andre typer af indsatser fra det offentlige, herunder institutionsanbringelse.

Forældretræning

De overordnede mål med forældretræningsindsatser er at støtte og styrke forældrene i rollen som forældre for deres børn, herunder at hjælpe forældrene til at blive gode forbilleder for deres børn, og styrke kvaliteten af relationen mellem forældre og barnet/den unge. Desuden er målet at styrke forældrenes kontrol over deres barn og at styrke forældrenes viden og kompetencer til at løse problemer og til at opdrage deres barn.

Litteraturstudiet viser, at en målrettet inddragelse af forældre i indsatsen kan give positive effekter for unges adfærd såvel som for forældres evner og kompetencer til at håndtere forældrerollen.

Familieterapi

Familieterapi er en indgribende indsats i familien, hvor samspilmønstre og kommunikationsmønstre søges ændret i familien med henblik på at styrke adfærdssænderinger hos den unge i den unges normale miljø.

I nogle typer af familieterapi er der et stærkt inddragende element af familien i forhold til at finde og implementere løsninger på problemerne (MST). Andre terapi-former bygger på mindre inddragende metoder, hvor ændringer antages at kunne ske ved, at familien opnår en større forståelse af, hvordan familiens indbyrdes samspil påvirker de enkelte familiemedlemmer (FFT).

Litteraturstudiet peger i retning af, at familieterapi overvejende er mere effektiv end individuel rådgivning af den unge (MST), og at der kan ses en vis reduktion i den unges uhensigtsmæssige adfærd samt en styrket forældreadfærd (FFT). I forhold til MST påpeges det dog, at resultaterne skal tages med et vist forbehold, da det især er dem, der udførte programmet, der selv har evalueret MST-programmet, men også, at den positive effekt måske især viser sig, når interventionen følger programdesignet nøje. Desuden peger de enkelte studier i retning af, at der ikke entydigt kan dokumenteres positive effekter af MST.

Litteraturstudiet: Typer af indsatser og deres effekt

Integrerede og kombinerede indsatser

Integrerede indsatser består af kombinationer af to eller flere forskellige indsatser.

Litteraturstudiet viser, at der kan være positive effekter for de unge og for forældrene ved at kombinere indsatser, så både unge og forældre samt skole og lokalsamfund inddrages i indsatsen. Der er dokumentation for, at inddragende indsatser, hvor man gennemfører en bredt anlagt indsats, hvor fx elementer som forældretræning, skoleinddragelse med ungetræning, lokalsamfundsinddragelse mv. indgår, har lovende perspektiver, men hvor den direkte effekt har været svær at måle.

Lokalsamfundsindsatser

I lokalsamfundsindsatser indgår forskellige aktører, som fx. nærpolti, kommune, skole, fritidsorganisationer og kirke. Der er begrænset dokumentation for, hvorvidt indsatser rettet mod lokalsamfundet har egentlige effekter på niveauet af ungdomskriminalitet i de enkelte lokalområder.

Litteraturstudiet peger samlet set på, at effekterne på kort sigt er relativt begrænsede, samtidig med at de langsigtede effekter af de samlede indsatser er svære at måle.

Praksisafdækningen: Typer af indsatser og deres effekt

Familierådslagning

Litteraturstudiet viser, at familierådslagning overvejende har positive effekter. Familierådslagning øger sandsynligheden for, at den unges anbringes hos slægtninge, frem for døgnanbringelse uden for familien, når døgnanbringelse kommer på tale, samt for at den unge hjemgives til familien, når den unge er anbragt uden for familien.

Praksisafdækningen af Faaborg-Midtfyn Kommunes arbejde med familierådslagning viser gode resultater. De interviewede professionelle (sagsbehandlere, samordner og ledere) vurderer kommunens familierådslagning som en vellykket metode i det sociale arbejde. Målgruppen, nemlig familierne selv, påpeger også gode resultater, da det er familien (den udvidede familie) selv, der finder frem til tilfredsstillende løsninger på problemerne. Den fælles beslutning i familien betyder, at familien oplever et fælles ejerskab til løsningen, og dermed i stort omfang bakker op om de valgte løsninger.

De interviewede professionelle påpeger, at det er vigtigt for et vellykket familierådslagningsforløb, at alle de medvirkende, inkl. alle de deltagende familiemedlemmer, er grundigt forberedt. Det er også vigtigt, at processen styres af en samordner, der som en "neutral" person har familiernes tillid.

Praksisafdækningen: Typer af indsatser og deres effekt

Forældrenetværksgrupper

Litteraturstudiet viser, at forældretræningsprogrammer er en effektiv indsats i forhold til at forebygge ungdomskriminalitet. De overordnede mål med forældretræningsindsatserne er at støtte forældrene og styrke forældrene i deres rolle som forældre, at styrke kvaliteten af relationen mellem forældre og at styrke forældrenes kompetencer til at løse problemer omkring deres barn.

Forældrenetværk eller forældrenetværksgrupper, som gennemføres i en række danske kommuner, ligger i forhold til indhold og mål tæt op ad forældretræningsprogrammerne.

Grupperne sammensættes af forældre, som har det fælles problem, at deres barn "hænger ud" sammen, dvs. opholder sig ude til sent på aftenen og i større eller mindre grad pjækker fra skolen.

Det er forældrene selv, der styrer, hvad der skal tales om i grupperne. Forældrene giver hinanden gode råd, og de finder i fællesskab frem til løsninger på de fælles problemer omkring deres børn.

Målet med forældrenes deltagelse i forældrenetværksgrupperne er, at forældrene får en anden og dybere forståelse af de unges vanskeligheder, samt at forældrene får en øget bevidsthed om deres ansvar som forældre og styrkes i deres forældrerolle. Målet er også at styrke forældrenes støtte til de unge og deres støtte til udvikling af de unges sociale kompetencer med henblik på at undgå, at de unge bliver ekskluderet fra "normalsamfundet".

Praksisafdækningen i Furesø Kommune viser, at kommunens arbejde med forældrenetværksgrupper tyder på gode resultater både set fra SSP's side og set fra forældrenes side. Forældrene opdager, at de ikke er alene om deres problemer, men at de har fælles problemer med andre forældre. De opdager, at det er en styrke både at snakke med de andre forældre med samme problemer som dem selv og sammen med de andre forældre at finde fælles løsninger omkring deres unge.

De interviewede forældre fortæller, at de har oplevet, at de har haft et stort udbytte af indsatsen. De opdager, at de ikke er "unormale". Andre forældre har samme problemer, som de selv har, og de oplever, at de styrkes i forældrerollen. Desuden har den fælles forældrekontrol med de unge betydet ændret adfærd hos de unge.

Anbefalinger til den fremadrettede indsats

De undersøgte studier i litteraturstudiet peger i retning af, at en tidlig kriminalitetsforebyggende indsats især er effektiv, når forældrene og den unge inddrages aktivt i indsatsen.

To lovende inddragende og forebyggende indsatser er undersøgt nærmere i en dansk kontekst nemlig familierådslagning og forældrenetværksgrupper.

For at styrke anvendelsen af familierådslagning i kommunerne anbefaler KORA:

- at socialrådgiverne i kommunen tilbyder alle familier familierådslagning, når der er problemer omkring et barn i familien.
- at socialrådgiverne selv kan iværksætte familierådslagning uden skulle udfærdige en skriftlig indstilling.
- at forældrene og de øvrige deltagere bliver klædt godt på fra samordnerens side, så de ved, hvad en familierådslagning indebærer.
- at familierne kender problematikken og er motiverede for at løse den.
- at familierådslagning bliver gennemført efter modellen, og at der udpeges en neutral samordner, som personligt kontakter potentielle deltagere i familierådslagningen.

For at styrke anvendelsen af forældrenetværksgrupper anbefaler KORA:

- at familierne er godt forberedte på, hvordan de indgår i indsatsen, og hvad der er deres eget ansvar for indsatsen.
- at lederen af forældrenetværksgruppen har stor erfaring med de problematikker, de unge har.
- at lederen har en viden om, hvordan samtalegrupper om vanskelige emner ledes og styres.
- at lederen styrkes i sin rolle gennem en proceslederuddannelse.

Metoder

Videnskortlægningen indeholder følgende undersøgelsesspørgsmål og metoder:

Forskningsspørgsmål	Metoder
Hvilke danske og internationale unge- og forældreinddragende indsatser over for kriminalitetstruede børn og unge i alderen 10-17 år findes med positiv og dokumenteret effekt?	Kortlægning af studier af danske og internationale inddragende indsatser, hvor effekten er dokumenteret.
Hvilke tilgange er mest lovende og anvendelige?	Herunder en afdækning af anvendte praktiske metoder til inddragelse af børn og forældre.
Hvordan kan begrebet "inddragelse" af unge og forældre forstås og operationaliseres?	
Hvilke eksisterende danske indsatser ligner de mest lovende og effektfulde indsatser, som kortlægningen har afdækket?	Indsamling af erfaringer med danske indsatser, der ligner de mest lovende indsatser, som litteraturstudiet har afdækket. Der er udvalgt to lovende danske indsatser, nemlig familierådslagning og forældrenetværksgrupper. De to typer af indsatser er undersøgt nøjere via interview med de professionelle og familiemedlemmer i to kommuner.

Litteratur

Alexander JF, Robbins MS, Sexton TL. Family-based interventions with older, at-risk youth: From promise to proof to practice. *The Journal of Primary Prevention* 2000;21(2):185-205.

Andolfi M. Engaging fathers in family therapy with violent adolescents. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy* 2013;34(3):172-185.

Baldwin SA, Christian S, Berkelson A, Shadish WR, Bean R. The effects of family therapies for adolescent delinquency and substance abuse: A meta-analysis. *J Marital Fam Ther* Jan 2012;38(1):281-304.

Beelmann A, Raabe T. The effects of preventing antisocial behavior and crime in childhood and adolescence: Results and implications of research reviews and meta-analyses. *International Journal of Developmental Science* 2009;3(3):260-281.

Eddy JM, Reid JB, Fetrow RA. An Elementary School-Based Prevention Program Targeting Modifiable Antecedents of Youth Delinquency and Violence: Linking the Interests of Families and Teachers (LIFT). *Journal of Emotional & Behavioral Disorders* 2000 Fall;2000;8(3):165-176.

Falck S editor. Hva er det med familieråd? Samlerapport fra prosjektet: "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge" (NOVA Rapport 18/2006). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring; 2006.

Ferrer-Wreder L, Stattin H, Lorente CC, Tubman JG, Adamson L. Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga: en forskningsöversikt. 2. opl. (oprindelig 2005 ed.), Stockholm: Gothia; 2012.

Ferrer-Wreder, L., Stattin, H. & Karlsson, E. (eds) 2003, *Föräldrastöd i teori och praktik, Brottsförebyggande rådet (BRÅ)*, Stockholm.

Havnen KJS, Christiansen Ø. Kunnskapsstatus om familieråd. Erfaringer og effekter. Bergen: Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse; 2014.

Henggeler SW, Sheidow AJ. Empirically supported family-based treatments for conduct disorder and delinquency in adolescents. *J Marital Fam Ther* 2012;38(1):30-58.

Horverak S. Hvordan opplever ungdom å delta i familieråd? Et bidrag til arbeidet med barnevernets etikk og diskusjonen om barnevernets rolle i samfunnet (Ph.d. avhandling). Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap; 2006.

Kirkehei I, Spørstøl Fønhus M. Familie- og nærmiljøbaserte tiltak for barn og unge med atferdsproblemer. Notat. Oslo: Kunnskapssenteret; 2012.

Leidy MS, Guerra NG, Toro RI. A Review of Family-Based Programs to Prevent Youth Violence Among Latinos. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences* 2010 Feb 2010;32(1):5-36.

Mulford C, Redding R. Training the Parents of Juvenile Offenders: State of the Art and Recommendations for Service Delivery. *Journal of Child & Family Studies* 2008 10;17(5):629-648.

Reese LE, Vera EM, Simon TR, Ikeda RM. The role of families and care givers as risk and protective factors in preventing youth violence. *Clin Child Fam Psychol Rev* 2000;3(1):61-77.

Ross A, Duckworth K, Smith DJ, Wyness G, Schoon I. Prevention and Reduction: A review of strategies for intervening early to prevent or reduce youth crime and anti-social behaviour (Research Report DFE-RR111). London: Centre for Analysis of Youth Transitions (CAYT), Department for Education & Institute for Fiscal Studies; 2011.